

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Соколової Дарини Костянтинівни на тему

«Церковний живопис Полтавщини XVII- початку XX століть: стилістика, іконографічні та техніко-технологічні особливості»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

Галузь знань 02 – Культура і мистецтво

за спеціальністю 023

«Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Ступінь актуальності теми дослідження. Представлена дисертаційна робота присвячена проблемі дослідження регіону Полтавщини – душі землі української – де зберіглося доволі давніх пам'яток церковного живопису, зокрема, періоду розквіту українського сакрального мистецтва за часів Гетьманщини. На жаль, багато витворів сакрального українського мистецтва було втрачено внаслідок складної історичної долі нашої країни, і це робить дане дослідження ще актуальнішим, бо авторка ретельно збирає та систематизує все, що залишилось від багатой спадщини української церкви, щоб зберегти та відновити мистецькі здобутки незалежної України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота є результатом виконаних автором наукових досліджень відповідно планів науково-дослідних робіт Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Предмет і об'єкт дослідження та ракурс обраної проблематики відповідають паспорту дисципліни 023 – образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Правильно сформульовані мета та завдання дослідження дозволяють визначити стилістичні, іконографічні та техніко-технологічні особливості церковного живопису Полтавщини XVII – початку XX ст. та сприяють обґрунтованості та достовірності виконання наукового завдання.

Наукова робота базується на застосуванні методології, що включає в себе кілька ключових підходів, зокрема іконографічний, компаративний, архівний, історичний, метод польових досліджень та художньо-технічний аналіз.

Обґрунтованість отриманих автором результатів забезпечена ретельним дослідженням джерельної бази та аналізом пам'яток церковного живопису в церквах, музеях, приватних збірках України., що дозволило дослідити загальну картину розвитку церковного мистецтва на території Полтавщини у період XVII – початку XX ст., систематизувати та класифікувати церковний живопис Полтавщини на основі іконографічних і стилістичних критеріїв.

Достовірність і новизна отриманих результатів. Робота базується на комплексному підході до вивчення сакрального мистецтва Полтавщини, аналізі іконографії, стилістики та історичного контексту творів, що визначали регіональну традицію. Використання різноманітних сучасних методів дослідження забезпечує високу достовірність та обґрунтованість результатів. Підтвердженням достовірності наукових положень даної дисертації є додатки з 120 ілюстраціями, що надає унаочнення до наукового обігу дослідження. На жаль, до нашого часу на Полтавщині збереглося замало зразків монументального церковного живопису, що змусило авторку дослідження прослідкувати тенденції розвитку монументальних розписів на прикладі творчості видатного митця О. Я. Сокіла.

Незважаючи на певні труднощі, ретельно зібраний матеріал дозволив вперше побудувати цілісну картину розвитку церковного мистецтва на території Полтавщини XVII – початку XX ст.; виявити та ввести до наукового обігу нові пам'ятки церковного мистецтва та нові іконописні центри Полтавщини; здійснити типологізацію ікон та з'ясувати їх характерні іконографічні та техніко-технологічні особливості, що не залишає сумніву щодо новизни дослідження.

Практичне значення результатів дослідження. Одержані дисертанткою результати дослідження сприяють збереженню культурної спадщини України та можуть бути використані у музейній, реставраційній, експертній та митній діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертація Дарини Костянтинівни Соколової є завершеною самостійною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності.

Структура дисертації досить чітка та співвіднесена з проблемами, порушеними в дослідженні. Стиль написання тексту характеризує логіка і достатня чіткість висловлювань. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що налічує 160 позиції, та додатку, що містить 120 ілюстрацій. Загальний обсяг дисертації – 219 сторінок, з них обсяг основного тексту – 151 сторінка.

У **Вступі** авторка, дотримуючись необхідних вимог, досить чітко визначила об'єкт і предмет дослідження, узгодивши їх з метою і завданнями, розкрила методологічні засади роботи, наукову новизну та теоретичну значущість результатів дослідження, надала відомості про апробацію ключових положень дисертації.

У **першому розділі** проаналізовано значне коло джерел та фахової літератури дотичних до зазначеної теми дисертації. Джерельна база умовно поділяється на три основні групи: музейні колекції України, матеріали польових досліджень, архівні матеріали та записи. Застосовуються різноманітні методи дослідження, які сприяють комплексному вивченню сакрального мистецтва Полтавщини. Авторка робить висновок, що на сьогодні цілісна картина розвитку церковного живопису Полтавщини ще не сформована.

Другий розділ присвячено розвитку іконопису на Полтавщині XVII – початку XX ст., що поділяється на декілька етапів. Було встановлено, що з боку стилістики в іконописі XVII ст. характерним був маньєристично-бароковий синтез, з 30-х рр. XVIII ст. поширення набуває синтез бароко та рококо, в першій половині XIX ст. іконопис розвивався в межах класицизму, в другій половині XIX – початку XX ст. поширення отримав російсько-візантійський та неовізантійський стиль. Були досліджені та систематизовані ікони Тринітарного догмату, Христологічного, Маріологічного циклу, ікони Святого Миколая. Виявлені техніко-технологічні особливості іконопису Полтавщини.

Третій розділ дисертації стосується монументальних розписів церков Полтавщини. Проаналізовано загальний розвиток монументального

церковного мистецтва на Полтавщині. На прикладі творчості О. Я. Сокіла розглянуті індивідуальні іконографічні програми монументальних розписів церков Полтавщини та Слобожанщини, що дозволило прослідкувати збереження етнічних рис самобутності попри вплив майстрів російського сакрального монументального живопису на український церковний розпис.

Оприлюднення результатів наукової роботи. Наукові результати дисертації висвітлено в дев'яти наукових публікаціях, зокрема в трьох статтях у фазових наукових виданнях України і шести тезах до наукових міжнародних конференцій. Наукові результати, викладені в даній дисертаційній роботі, висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам п. 8–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії».

Зауваження та дискусійні питання щодо змісту дисертації.

1. У першому загальному висновку надано перелік етапів історії дослідження сакрального мистецтва Полтавщини де після четвертого етапу чомусь йде шостий.
2. Відсутній окремий висновок стосовно регіональних іконографічних особливостей церковного живопису Полтавщини.
3. Подекуди в тексті дисертації зустрічаються незначні помилки, хоча в цілому рівень грамотності справляє приємне враження.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Дисертаційна робота Дарини Костянтинівни Соколової за темою «Церковний живопис Полтавщини XVII- початку XX століть: стилістика, іконографічні та техніко-технологічні особливості» є закінченим науковим дослідженням, що за актуальністю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків повністю узгоджується з науковим профілем спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» та відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2016 року № 261

(зі змінами і доповненням від 19.05.2023 № 502) і Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022). Здобувачка Д. К. Соколова заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

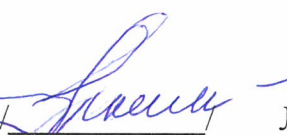
Рецензент:

доцент, кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри живопису

Харківської державної

академії дизайну і мистецтв

Людмила ГОРБАТЕНКО

М.П.

«13» червня 2025 р

